

Slovensko Prehľad informácií o systéme sociálnej starostlivosti a podporných služieb pre osoby so zdravotným postihnutím

Súčasť série prehľadov informácií o jednotlivých krajinách, ktoré sú k dispozícii na webovej lokalite EASPD

Autor: Andrej Privara

Koordinácia a úprava: Policy Impact Lab

ČIASTKOVÉ SYSTÉMY SOCIÁLNEJ STAROSTLIVOSTI A PODPORNÝCH SLUŽIEB A ICH CHARAKTERISTIKY

Včasná intervencia

Centrá včasnej intervencie sú dostupné vo všetkých ôsmich krajoch. Najprv založila nadácia SOCIA sedem centier ako mimovládne organizácie v rokoch 2014 až 2017. V súčasnosti existuje viac ako 22 poskytovateľov týchto služieb, subjektov štátnej správy aj mimovládnych organizácií. Všetky centrá včasnej intervencie sú neziskové organizácie riadené riaditeľom centra, ktoré poskytujú služby včasnej intervencie zdarma (zákon č. 448/2008 o sociálnych službách). Služby zahŕňajú: sociálne poradenstvo, sociálnu rehabilitáciu a stimuláciu komplexného rozvoja dieťaťa so zdravotným postihnutím. Služby sú poskytované na krajskej úrovni. Centrá včasnej intervencie poskytujú služby pre deti od narodenia do siedmich rokov veku. Včasná intervencia je zvyčajne zameraná na tri skupiny detí.

- Deti s vývojovým oneskorením v jednej alebo viacerých z nasledujúcich oblastí: motorický vývoj, adaptívne správanie, kognitívny vývoj, komunikácia a sociálno-emocionálny vývoj.
- Deti s diagnózou výskytu stavov, ktoré majú vysokú pravdepodobnosť vývojových odchýlok, ako je prítomnosť Downovho syndrómu, detská mozgová obrna, zrakové, sluchové alebo viacnásobné postihnutia.
- Deti v nepriaznivej sociálnej situácii.

Zoznam centier, ktoré boli zriadené ako prvé, nájdete tu: <http://centravi.sk/>. Existuje Asociácia poskytovateľov a podporovateľov včasnej intervencie, ktorá bola založená v januári 2017 (<https://asociaciavi.sk/>).

Podpora vzdelávania

Podľa školského zákona č. 245/2008 sa deti so zdravotným postihnutím považujú za deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (s akýmkoľvek zdravotným znevýhodnením, zdravotným postihnutím, dlhodobými chorobami, vývojovými poruchami, poruchami správania, zo sociálne znevýhodneného prostredia a deti so špeciálnymi talentami). Vzdelávanie detí so špeciálnymi vzdelávacími potrebami je zabezpečené predovšetkým v špeciálnych školách.

Hlavným poskytovateľom podpory vzdelávania na Slovensku je Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu a Štátny pedagogický ústav. Vzdelávacie programy pre predprimárne, primárne a vyššie vzdelávanie poskytujú normy pre vzdelávanie detí so zdravotným postihnutím. V septembri 2017 zaviedol Štátny pedagogický ústav „vzdelávací program pre deti s telesným postihnutím pre predprimárne vzdelávanie“. Vzdelávacie programy pre deti so zdravotným postihnutím sa zameriavajú na vzdelávanie detí so zdravotným postihnutím v špeciálnych materských školách (špeciálne vzdelávacie služby) a v špeciálnych triedach pre deti so zdravotným postihnutím v materských školách a školskej integrácii (vzdelávacie služby v bežných školách). Špeciálne materské školy sú väčšinou štátne, kým niektoré sú súkromné a cirkevné. Materské školy sú čiastočne financované zo štátneho rozpočtu a čiastočne z obecného rozpočtu. Poplatky hradené rodičmi dosahujú výšku do 20 EUR mesačne, na základe obecného príkazu vydaného miestnymi samosprávami. Cirkevné materské školy poskytujú iba vzdelávanie pre deti s mentálnym postihnutím, zatiaľ čo súkromné materské školy sa starajú o deti s autizmom, mentálnym a zrakovým postihnutím. Zoznam špeciálnych materských škôl [na Slovensku nájdete tu: http://www.cvtisr.sk/buxus/docs/JC/PREHLAD/SMS/sms_p0.xls](http://www.cvtisr.sk/buxus/docs/JC/PREHLAD/SMS/sms_p0.xls). Špeciálne materské školy pokrývajú tieto postihnutia: autizmus, mentálne, sluchové, zrakové, fyzické, poruchy správania.

V prípade primárneho vzdelávania (do 18 rokov) a vyššieho vzdelávania (vek nie je špecifikovaný, u žiakov so zrakovým a sluchovým znevýhodnením sa vzdelávanie predlžuje o jeden rok), existujú „vzdelávacie programy pre žiakov so zdravotným postihnutím“ (využívajú sa v špeciálnych školách a špeciálnych triedach v bežných školách), ktoré zahŕňajú nasledovné postihnutia: mentálne, sluchové, zrakové, telesné postihnutie, narušená komunikácia, autizmus alebo iné pervazívne vývojové poruchy, viacnásobné postihnutia, poruchy aktivity a pozornosti, vývojové poruchy učenia a rušivé, emocionálne alebo sociálne postihnutia. Primárne vzdelávanie zabezpečujú štátne, súkromné a cirkevné školy financované zo štátneho rozpočtu, pričom súkromné a cirkevné školy si čiastočne dopláca žiak (stanovené individuálne príslušnou školou). Zoznam špeciálnych základných škôl na Slovensku nájdete tu: http://www.cvtisr.sk/buxus/docs/JC/PREHLAD/SZS/szs_p0.xls. Vyššie vzdelávanie zabezpečujú štátne, súkromné a cirkevné školy financované zo štátneho rozpočtu, pričom súkromné a cirkevné školy si čiastočne dopláca žiak (stanovené individuálne príslušnou školou). Vyššie vzdelávanie na štátnych školách pokrýva nasledujúce typy

zdravotného postihnutia: mentálne, sluchové, zrakové, fyzické a poruchy pozornosti. Špeciálne súkromné a cirkevné stredné školy poskytujú vzdelávanie len pre mentálne postihnutých ľudí. Zoznam špeciálnych stredných škôl na Slovensku nájdete tu: http://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/publikacie-casopisy.../zistovanie-kvalifikovanosti/prehľad-strednych-skol.html?page_id=9574.

Podpora zamestnanosti

Podpora zamestnanosti pre ľudí so zdravotným postihnutím na Slovensku je poskytovaná prostredníctvom Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny (<http://www.upsvar.sk/>), orgánu štátnej správy. Pokiaľ ide o zamestnávanie ľudí so zdravotným postihnutím, Ústredie je zodpovedná za Národný projekt podpory zamestnávania občanov so zdravotným postihnutím spolufinancovaný Európskym sociálnym fondom a spravovaný Ústredím, ktorý je zavedený do roku 2019 s cieľom podporovať zamestnanosť, adaptabilitu a znižovanie nezamestnanosti občanov so zdravotným postihnutím vo forme poskytovania príspevkov na zriadenie chránených dielní a chránených pracovísk zamestnávateľmi, udržanie občanov so zdravotným postihnutím (vo všeobecnosti) v zamestnaní, podporu zamestnanosti občanov so zdravotným postihnutím za pomoci pracovných asistentov, a príspevkov na prevádzkové náklady chránenej dielne alebo pracoviska a náklady na dopravu do práce. Projekt je poskytovaný na vnútroštátnej úrovni od januára 2017 do decembra 2021. Ústredie tiež poskytuje finančné príspevky na samostatnú zárobkovú činnosť pre ľudí so zdravotným postihnutím v závislosti od priemernej mzdy na Slovensku (Bratislavský kraj) a priemernej mzdy na Slovensku a miery nezamestnanosti v jednotlivých krajoch (Trnavský, Nitriansky, Žilinský, Banskobystrický, Prešovský, Košický). Existuje tiež povinnosť zamestnávať ľudí so zdravotným postihnutím. Ak zamestnávateľ zamestná najmenej 20 zamestnancov, zamestnávateľ by mal mať 3,2% z celkového počtu svojich zamestnancov osoby so zdravotným postihnutím. Zamestnávateľia, ktorí nedodržiavajú túto legislatívu, sú povinní ročne prispievať na každú osobu s postihnutím, ktorú by mali zamestnávať. Avšak disproporciami medzi ročným príspevkom (pre rok 2018: 1 155,36 EUR na zdravotne postihnutú osobu, ktorá má byť zamestnaná) a ročnou minimálnou mzdou (pre rok 2018: 5 760 EUR) nie je dostatočne motivačnou pre zamestnávateľov, aby zamestnávali ľudí so zdravotným postihnutím. Zoznam pobočiek Ústredia sa nachádza tu: http://www.upsvar.sk/urady-kontakty.html?page_id=287.

Neštátne subjekty, ktoré podporujú (poskytovaním odborného poradenstva na podporu a pomoc ľuďom so zdravotným postihnutím pri získavaní a udržaní si pracovných miest a hľadaní vhodného zamestnania a poskytovaním konzultácií a výberu vhodných kandidátov pre zamestnávateľov) zamestnávanie osôb so zdravotným postihnutím, zahŕňajú agentúry podporovaného zamestnávania. Ide zvyčajne o neziskové organizácie, súkromné spoločnosti a fyzické osoby. Zoznam aktívnych agentúr podporovaného zamestnávania sa nachádza tu: http://www.upsvar.sk/buxus/docs/download/APZ_k_10.11.2017_ZVR_xlsx. Agentúry pracujú prevažne dobrovoľne na krajskej a miestnej úrovni a sú financované na základe poskytovaných služieb (zamestnávateľia platia agentúram za konzultácie a výber vhodného kandidáta).

Denná starostlivosť

Denná starostlivosť o ľudí so zdravotným postihnutím, hoci veľmi zriedkavá, je zabezpečovaná verejnými samosprávnymi a krajskými organizáciami, neziskovými organizáciami, občianskymi združeniami a cirkevnými organizáciami. Denná starostlivosť sa poskytuje na miestnej úrovni pre starších ľudí a organizácie sú financované zo štátneho rozpočtu, verejných financií na miestnej úrovni, dobrovoľných príspevkov a platieb od klientov. Zariadenia dennej starostlivosti pokrývajú ľudí s rôznym postihnutím (fyzické, mentálne, zrakové a sluchové) a zahŕňajú: centrá dennej starostlivosti, rehabilitačné centrá a denné centrá, čitateľské služby, tľmočnicke služby, stravovacie služby, práčovne a centrá osobnej hygieny. Poskytované služby zahŕňajú: sociálnu rehabilitáciu a poradenstvo, stravu, upratovanie, služby práčovne, pracovnú terapiu a voľnočasové aktivity.

Zoznam poskytovateľov nájdete tu: <https://www.employment.gov.sk/sk/centralny-register-poskytovatelov-socialnych-sluzieb>.

Životná podpora

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny je okrem iného zodpovedné za finančnú kompenzáciu nákladov zdravotne postihnutých osôb. Zákon č. 447/2008 o finančných príspevkoch pre ľudí so zdravotným postihnutím (všetky typy zdravotného postihnutia) poskytuje základ pre výplatu finančných príspevkov na základe typu postihnutia. Príspevky sú určené na osobnú asistenciu, nákup zariadení, nákup zdvíhacích zariadení, nákup osobných motorových vozidiel, úpravy bytov, domov a garáží, a asistenciu (denná asistencia osobám so zdravotným postihnutím pri starostlivosti o seba samých a domácnosť, aby mohli zostať žiť v prirodzenom domácom prostredí). Finančný príspevok je založený na stupni invalidity a príjmu a vypláca ho Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. Službu poskytujú krajské a miestne pobočky [Ústredia. Zoznam pobočiek nájdete na tomto odkaze: \[http://www.upsvar.sk/urady-kontakty.html?page_id=287\]\(http://www.upsvar.sk/urady-kontakty.html?page_id=287\)](#).

V roku 2015 Ministerstvo financií zriadilo Integrované obslužné miesta na poskytovanie asistenčných elektronických služieb pre osoby s rôznym zdravotným postihnutím od 18 rokov so službami vrátane vystavovania výpisov z obchodného registra, výpisov z registra trestov a listov vlastníctva na právne účely. Miesta sa nachádzajú na pobočkách Slovenskej pošty a registroch miestnych samospráv. Zoznam všetkých Integrovaných obslužných miest nájdete tu: <http://www.informatizacia.sk/register-prevadzkarni-iom/13918s>. Táto služba je poskytovaná na miestnej úrovni.

Dlhodobá inštitucionálna starostlivosť a opatrovateľská starostlivosť

Rezidenčnú starostlivosť zabezpečujú verejní poskytovatelia na úrovni krajov a samospráv, neziskové a cirkevné organizácie a občianske združenia na miestnej úrovni. Organizácie sú financované štátnym rozpočtom, verejnými financiami na miestnej úrovni, dobrovoľnými príspevkami a príspevkami od klientov. Zariadenia poskytujúce rezidenčnú starostlivosť zahŕňajú: zariadenia podporovaného bývania, zariadenia pre seniorov, domovy sociálnych služieb, zariadenia starostlivosti (časovo obmedzené maximálne na 3 mesiace) a špecializované zariadenia. Všetky typy zariadení poskytujú sociálne poradenstvo, sociálnu rehabilitáciu, ubytovanie, stravovanie a upratovanie (stravovanie a čistenie sú dobrovoľné pre podporované bývanie). Všetky tieto zariadenia poskytujú starostlivosť o ľudí s rôznym zdravotným postihnutím (fyzické, mentálne, zrakové a sluchové). Poskytujú dlhodobé (ročné) a krátkodobé (týždenné) ubytovanie pre ľudí vo veku od 16 rokov až do dôchodkového veku. Zariadenia pre seniorov a špecializované zariadenia poskytujú služby pre dôchodcov. Zariadenia podporovaného bývania poskytujú služby zdravotne postihnutým ľuďom, ktorí môžu viesť samostatný život pod dohľadom od veku 16 rokov a po dovŕšení dôchodkového veku v prípade, že odišli do dôchodku v zariadení podporovaného bývania. Domovy sociálnych služieb poskytujú svoje služby ľuďom do veku odchodu do dôchodku. Špecializované zariadenia poskytujú služby pre ľudí všetkých vekových kategórií, keď sa špecializujú na určité zdravotné postihnutie, choroby alebo zdravotné ťažkosti vrátane Parkinsonovej choroby, Alzheimerovej choroby, pervazívnej vývojovej poruchy, roztrúsenej sklerózy, schizofrénie, demencie inej etiológie, hluchoslepoty, AIDS a závažného psychotického syndrómu. Zoznam poskytovateľov rezidenčnej starostlivosti nájdete tu: <https://www.employment.gov.sk/sk/centralny-register-poskytovatelov-socialnych-sluzieb>.

Voľný čas a podpora spoločenského života

Aktivity na voľný čas a podpora sociálneho života pre ľudí s rôznymi typmi postihnutia a vekových kategórií zabezpečujú verejné, neziskové a cirkevné organizácie na miestnej úrovni. Organizácie sú financované štátnym rozpočtom, verejnými financiami na miestnej úrovni, dobrovoľnými príspevkami a príspevkami od klientov. Voľnočasové aktivity a podpora sociálneho života pre ľudí so zdravotným postihnutím sú poskytované hlavne prostredníctvom: zariadení pre seniorov, domovov sociálnych služieb, špecializovaných zariadení, centier dennej starostlivosti a denných centier. Všetky zariadenia poskytujú rôzne druhy voľnočasových aktivít a záujmov (počítačové kurzy, muzikoterapia) pre ľudí s rôznym postihnutím (fyzické, mentálne, zrakové a sluchové). Voľnočasové aktivity a podpora spoločenského života sa poskytujú hlavne v zariadeniach, preto majú ľudia so zdravotným postihnutím len veľmi málo príležitostí využívať komunitné služby. Existuje niekoľko občianskych organizácií, ktoré poskytujú rôzne aktivity (koncerty, športy) pre ľudí so zdravotným postihnutím. Zoznam týchto organizácií nájdete tu: <http://www.best.sk/www/KlubyZdravPostihnuti.htm>.

Zoznam ostatných poskytovateľov nájdete tu: <https://www.employment.gov.sk/sk/centralny-register-poskytovatelov-socialnych-sluzieb>.

BUDÚCE TRENDY

Na konci roka 2011 sa Slovensko pripojilo k trendu odstraňovania dôsledkov inštitucionálnej izolácie a segregácie ľudí so zdravotným postihnutím v špecializovaných zariadeniach. Dňa 14. decembra 2011 Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny schválilo Národný akčný plán prechodu od inštitucionálnej ku komunitnej starostlivosti v oblasti sociálnych služieb na roky 2012 - 2015. Hlavným cieľom tohto plánu bolo podporiť deinštitucionalizáciu systému sociálnych služieb prostredníctvom implementácie pilotných projektov a vytvorenia ďalších podporných mechanizmov v legislatíve. V súčasnosti sa realizuje Národný akčný plán na roky 2016-2020, ktorého cieľom je poskytnúť ciele a opatrenia na pokračovanie v procesoch, ktoré boli zriadené v predchádzajúcom pláne. Hlavné ciele sú uvedené nižšie.

- Transformácia z inštitucionálnej starostlivosti poskytovanej štátom na prirodzené spoločenské prostredie komunity pre ľudí so zdravotným postihnutím. Deinštitucionalizácia by mala byť ukončená do roku 2020 s finančnou pomocou európskych fondov, najmä Európskeho sociálneho fondu.
- Obnovenie rodinných a priateľských vzťahov; vytváranie nových vzťahov v rámci sociálnych sietí, využívanie a rozširovanie existujúcich vzťahov, vytváranie nových ambulantných služieb využívaných miestnymi obyvateľmi (vrátane ľudí so zdravotným postihnutím), ktorí sú závislí od týchto služieb.

Od roku 2015 sa však uskutočňuje len málo činností v súvislosti s deinštitucionalizáciou na vnútroštátnej úrovni. Väčšina ľudí využívajúcich sociálne služby žije v inštitúciách, v ktorých je nedostatok komunitných služieb. Novela zákona o sociálnych službách č. 448/2008 (účinnosť od januára 2018) vytvára priepasť medzi poskytovateľmi inštitucionálnej a komunitnej starostlivosti a prinesie celkovo viac zdrojov pre inštitucionálnu starostlivosť a menej pre komunitnú starostlivosť. Kroky a opatrenia prijaté štátnymi orgánmi nie sú primerané pri prechode od inštitucionálnej ku komunitnej starostlivosti.

ZDROJE ÚDAJOV

- Agentúry podporovaného zamestnávania (2018). Dostupné na: http://www.upsvar.sk/sluzby-zamestnanosti/nestatne-sluzby-zamestnanosti/agentury-podporovaneho-zamestnavania.html?page_id=13042
- Asociácia poskytovateľov a podporovateľov včasnej intervencie (2017). Dostupné na: <https://asociaciavi.sk/wp-content/uploads/2017/12/Plagat-A4nahlad.jpg>
- Asociácia poskytovateľov a podporovateľov včasnej intervencie (2018). Dostupné na: https://asociaciavi.sk/wp-content/uploads/2018/02/Zoznam_clenov_APPVI_01_2018.pdf
- BEST (2018). Dostupné na: <http://www.best.sk/www/KlubyZdravPostihnuti.htm>
- Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny (2018). Dostupné na: http://www.upsvar.sk/urady-kontakty.html?page_id=287
- Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny (2018). Dostupné na: http://www.upsvar.sk/ustredie-psvr.html?page_id=211&lang=sk
- Centrálny register poskytovateľov sociálnych služieb (2018). Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/sk/centralny-register-poskytovatelov-socialnych-sluzieb/>
- Dom dôchodcov (2018). Dostupné na: <http://www.domdochodcov.sk/zoznam-zariadeni/domovy-socialnych-sluzieb>
- Školský zákon č. 245/2008 (2008). Dostupné na: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2008-245>
- Vzdelávací program pre deti so zdravotným znevýhodnením - predprimárne vzdelávanie (2017). Dostupné na: <https://www.minedu.sk/vzdelavaci-program-pre-deti-so-zdravotnym-znevychodnenim-predprimarne-vzdelavanie/>
- Finančné príspevky pre ľudí so zdravotným postihnutím Zákon č. 447/2008 (2008). Dostupné na: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2008-447>

- Vláda Slovenskej republiky (2016). Dostupné na: <http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-204133?prefixFile=m>
- Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (2017). Dostupné na: <http://www.minedu.sk/siet-skol-a-skolskych-zariadeni-slovenskej-republiky/>
- Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (2018). Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/socialne-sluzby/deinstitucionalizacia-socialnych-sluzieb.html>
- Mosty inklúzie (2013). Dostupné na: <http://www.nrozp-mosty.sk/zacielene-na-5/item/1166-nez%C3%A1visl%C3%BD-%C5%BEivot-%C4%BEud%C3%AD-s-ment%C3%A1Inym-postihnut%C3%ADm.html>
- Mzdové centrum (2017). Dostupné na: <http://www.mzdovecentrum.sk/clanok-z-titulky/zamestnavanie-obcanov-so-zdravotnym-postihnutim-povinnosti-zamestnavateľa-tt-mc.htm>
- Mzdové centrum (2017). Dostupné na: <http://www.mzdovecentrum.sk/odborny-clanok/b-odvod-za-neplnenie-povinneho-podielu-zamestnavania-obcanov-so-zdravotnym-postihnutim.htm>
- Národný akčný plán prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v systéme sociálnych služieb 2016-2020 (2016). Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/files/rodina-soc-pomoc/soc-sluzby/narodny-akcny-plan-prechodu-z-institucionalnej-komunitnu-starostlivost-systeme-socialnych-sluzieb-roky-2016-2020.pdf>
- Štátny pedagogický ústav (2017). Dostupné na: <http://www.statpedu.sk/clanky/statny-vzdelavaci-program/vzdelavacie-programy-pre-deti-ziakov-so-zdravotnym-znevychodnenim/>
- Štátny pedagogický ústav (2017). Dostupné na: <http://www.statpedu.sk/files/sk/deti-ziaci-so-svvp/deti-ziaci-so-zdravotnym-znevychodnenim-vseobecny-intelektovym-nadanim/intelektove-nadanie.pdf>
- Štátny pedagogický ústav (2017). Dostupné na: <http://www.statpedu.sk/files/sk/deti-ziaci-so-svvp/deti-ziaci-so-zdravotnym-znevychodnenim-vseobecny-intelektovym-nadanim/vzdelavacie-programy/vp-deti-so-zz-schvalene-maj-2017.pdf>
- Štátny pedagogický ústav (2018). Dostupné na: <http://www.statpedu.sk/en/>
- Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím 2014-2020 (2014). Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/rodina-socialna-pomoc/tazke-zdravotne-postihnutie/narodny-program-rozvoja-zivotnych-podmienok-osob-so-zdravotnym-postihnutim-roky-2014-2020.pdf>

Tento prehľad informácií bol pripravený ako súčasť pracovného programu EASPD "Reaching Out" 2017. S finančnou podporou programu Európskej únie pre zamestnanosť a sociálnu inováciu "EaSI" (2014 - 2020)

Informácie obsiahnuté v tejto publikácii nemusia nevyhnutne vyjadrovať oficiálne stanovisko Európskej komisie.

Autorské právo © EASPD 2018. Všetky práva vyhradené. Žiadna z častí tejto publikácie nesmie byť reprodukováaná, uložená alebo vložená do vyhľadávacieho systému bez predchádzajúceho súhlasu vlastníkov autorských práv.